

Andrzej Sadowski

Socjologia w Białymstoku

Elementy tradycji i stan obecny

Wstęp

Przedstawienie procesów kształtowania się Instytutu Socjologii przez pokazanie losów socjologii w Białymstoku wydaje się ważne nie tylko z kronikarskiego obowiązku. Instytut Socjologii jest bowiem jednostką akademicką, która w stosunkowo krótkim czasie przeszła ewolucję od zakładu pełniącego jedynie funkcje usługowo-dydaktyczne w ówczesnej Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku do samodzielnego Instytutu przygotowanego naukowo i dydaktycznie do podjęcia kierunkowego kształcenia studentów w zakresie socjologii.

Krótki rys historyczny Instytutu może także stanowić (mówiąc nieskromnie) układ odniesienia do rozważań nad procesami powstawania nowej jednostki naukowo-dydaktycznej w rejonie peryferyjnym z wyszczególnieniem zadań i kłopotów występujących na poszczególnych etapach jej realizacji.

Godny podkreślenia jest także nieprzypadkowy fakt, że socjologia powstała niemal równolegle z utworzeniem Uniwersytetu w Białymstoku.

Za J. Szackim [1971] tradycję traktuję w znaczeniu podmiotowym, a to oznacza, że *na pierwszym planie znajdzie się... nie czynność przekazywania, nie przedmiot przekazywany, lecz stosunek danego pokolenia do przeszłości, jego zgoda na dziedziczenie lub protest przeciwko niemu*. Będzie to więc przede wszystkim mój stosunek, moja bardzo skrótowa wizja przeszłości socjologii akademickiej w Białymstoku definiowana przez pryzmat socjologii w Uniwersytecie w Białymstoku.

Można wyróżnić przynajmniej cztery etapy kształtowania się miejsca socjologii w ramach Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, a od 1997 roku w obrębie Uniwersytetu w Białymstoku.

1. Źródła socjologii (do 1981 roku)

Zarządzeniem Rektora UW z 12 października 1972 roku na Wydziale Humanistycznym Filii UW w Białymstoku powołano Zakład Filozofii

i Socjologii, który 31 października 1975 roku został przekształcony w Zakład Logiki. Zakład Logiki rozwinął się w silne samodzielne ogniwo organizacyjne i naukowe Filii UW w Białymstoku. Równolegle, w październiku 1974 roku powołano Międzyuczelniany Zakład Nauk Społeczno-Politycznych, który realizował zadania dydaktyczne z nauk społecznych w Filii UW oraz w Politechnice Białostockiej. Po trzech latach eksperymentowania 23 września 1977 roku Międzyuczelniany Zakład Nauk Społeczno-Politycznych został przemianowany na Zakład Nauk Społeczno-Politycznych w ramach Filii UW w Białymstoku. W obrębie tego zakładu było zatrudnionych dwóch socjologów.

W tym czasie zakład miał bardzo trudne warunki lokalowe, realizował ogromną ilość usługowych zajęć dydaktycznych, przeważnie z filozofii i nauk politycznych, co powodowało wręcz chroniczne przeciążenia dydaktyczne pracowników utrudniające realizację badań naukowych. W tej strukturze zakład funkcjonował do 1981 roku.

2. Socjologia w strukturze Filii UW. W kierunku samodzielności naukowo-dydaktycznej (1981-1985)

W 1981 roku Zakład Nauk Społeczno-Politycznych został przemianowany na Zakład Nauk Społecznych, w ramach którego powołano Pracownię Filozofii, Nauk Politycznych oraz Socjologii. W konsekwencji zmieniły się też nazwy realizowanych przedmiotów dydaktycznych. W 1981 roku w programach studiów umieszczono nowy przedmiot dydaktyczny-socjologię. Wprawdzie socjologia ogólna jako przedmiot dydaktyczny o charakterze obowiązkowym w innych uczelniach w Polsce pojawiła się na przełomie 1983/84 roku, jednak w Filii UW była systematycznie wykładana od 1981 roku.

Wypada podkreślić, że nowo utworzona socjologia jako przedmiot dydaktyczny od początku jej pojawienia się w 1979 roku jeszcze w obrębie Zakładu Nauk Społeczno-Politycznych Filii UW (w postaci teorii rozwoju społecznego - A.S.) została uwikłana w kontekst ideologiczny przypisany wszystkim wykładanym wówczas przedmiotom wspólnie określanym jako społeczne lub - nieco ironicznie - jako „ideologiczne”. Potem okazało się, że z tą „skazą” ideologiczną trzeba było zmagać się przez całe lata osiemdziesiąte.

W latach osiemdziesiątych, moim zdaniem, w Zakładzie ukształtowała się zdrowa rywalizacja naukowa. Przybywało coraz więcej doktorów,

podczas gdy pracownicy z różnych powodów nie spełniający wymagań naukowych musieli odejść. Na ich miejsce przychodzili młodzi, pełni sił i chęci do pracy naukowej. Nastąpił szybki przyrost pracowników ze stopniem doktora – od czterech doktorów w 1979 roku do dwunastu w 1984.

Ulegała także zmianie sytuacja wyjściowa zakładu, kiedy istniało tyle tematów naukowych, ile było prac doktorskich. Kształtowały się nowe wspólne tematy badawcze. W pracowni socjologii przyjęto nowy ramowy temat badawczy *Przemiany struktury i świadomości społecznej ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców makroregionu północno-wschodniego* z perspektywicznym zamiarem stworzenia podstawowej orientacji naukowej zakładu, która obejmowałaby socjologiczne i politologiczne badania zorientowane na region północno-wschodni.

Dorastanie do samodzielności naukowo-dydaktycznej wiązało się przede wszystkim z pojawieniem w Zakładzie Nauk Społecznych samodzielnych pracowników naukowych oraz z realizacją podjętego celu w postaci kierunkowego kształcenia.

Wypada odnotować, że pierwszymi samodzielnymi pracownikami Zakładu Nauk Społecznych byli: doc. dr hab. Danuta Markowska (1982), doc. dr hab. Andrzej Sadowski (1984) oraz zatrudniony w wymiarze 1/2 etatu doc. dr hab. Eugeniusz Górski (1984).

3. Instytut jako naukowo samodzielna jednostka akademicka (1986-1996)

W 1985 roku w Zakładzie Nauk Społecznych zatrudniony został prof. dr hab. Zbigniew Kuderowicz (UJ, Kraków) – filozof o bardzo wysokim autorytecie naukowym. W tym roku także z zakresu filozofii habilitował się dr Jan Dębowski.

W efekcie dokonanego rozwoju naukowego 1 maja 1986 roku Zakład Nauk Społecznych został przekształcony w Międzywydziałowy Instytut Nauk Społecznych skupiający 6 pracowników samodzielnych, kilkunastu adiunktów i równie tylu magistrów z zakresu trzech podstawowych dyscyplin społecznych. W nowo powołanym Instytucie utworzono trzy zakłady: socjologii (2 docentów, 2 doktorów i 5 magistrów), filozofii i nauki o polityce. Jednocześnie powołano Bibliotekę Instytutu, która prawie od podstaw rozpoczęła gromadzenie zbiorów w zakresie trzech wskazanych nauk społecznych.

Znaczne umocnienie naukowe Instytutu znalazło swoje odzwierciedlenie w realizowanych kierunkach prac naukowo-badawczych. W latach 1985/87

w Instytucie pojawiły się, od razu na szeroką skalę, badania umowne o charakterze centralnym i resortowym. W zakładzie socjologii realizowano dwa następujące tematy badawcze, których koordynatorem drugiego stopnia był doc. dr hab. Andrzej Sadowski:

- *Procesy ruralizacji miast w Polsce. Aspekty teoretyczne oraz implikacje praktyczne*". Koordynatorem tematu I stopnia *Przemiany społeczności miejskich w Polsce. Uwarunkowania rozwoju miast* był Instytut Socjologii UJ (prof. dr hab. Władysław Kwaśniewicz).
- *Wartości religijne a życie codzienne mieszkańców województwa białostockiego ze szczególnym uwzględnieniem świadomości etnicznej*. Koordynatorem tematu był Instytut Religioznawstwa UJ (doc. dr hab. Włodzimierz Pawluczuk).

Pracownicy Zakładu Nauki o Polityce oraz Zakładu Socjologii uczestniczyli w centralnym temacie badawczym z autonomicznym podtematem *Pozycja, status społeczny i motywacje lokalnych działaczy samorządowych i organizacji społecznych oraz ich oceny funkcjonowania tych instytucji w wybranych województwach*. Temat był koordynowany przez nieodżałowanej pamięci zmarłą w 1990 roku doc. dr hab. Helenę Gnatowską.

Zakład Socjologii zorganizował kilka konferencji naukowych, z których materiały ukazały się w zwartych publikacjach. Należą do nich między innymi następujące pozycje:

- *Młodzież - społeczne usytuowanie i stan świadomości*", (red.), Danuta Markowska; Sekcja Wydawnicza Filii UW w Białymstoku, Białystok 1983.
- *Białystok w świetle badań społecznych*, red, Andrzej Sadowski, OBN, INS FUW, Białystok 1987;
- *Wschodnie pogranicze w perspektywie socjologicznej*, (red.), Andrzej Sadowski, Wydawnictwo Ekonomika i Środowisko, Białystok 1995.

Kontakty naukowe ówczesnego Instytutu obejmowały, obok wielu instytutów krajowych, także uczelnie we Francji, Austrii, RFN, Kanadzie, Włoszech oraz uniwersytety w Grodnie, Mińsku i Wilnie.

W procesie rozwoju Instytutu pojawiło się szereg trudności i barier, których przezwyciężenie stwarzało możliwości dalszego rozwoju. Pojawiła się bariera dydaktyczna polegająca na tym, że realizacja wyłącznie dydaktyki usługowej, z natury rzeczy mniej atrakcyjnej naukowo, nie stwarzała możliwości pełnego wykorzystania wiedzy i kwalifikacji kadry naukowej Instytutu Nauk Społecznych. Pojawiła się także bariera strukturalna polegająca na tym, że dalszy organiczny rozwój Instytutu w postaci

równoczesnego rozwijania trzech dyscyplin (zakładów): socjologii, filozofii i politologii nie stwarzał szans na uruchomienie określonego kierunku kształcenia. Mówiąc wprost, należało postawić na jedną taką dyscyplinę, która miała relatywnie największe możliwości rozwoju. Wybrano socjologię.

W 1987 roku kadra samodzielnych pracowników powiększyła się o prof. dr hab. Edwarda Szymańskiego. W 1988 roku rozprawę habilitacyjną obronił dr Ryszard Skarżyński, zaś w 1989 roku dr Helena Gnatowska. Kadra samodzielnych pracowników Instytutu powiększyła się do 8 profesorów i docentów.

W wyniku realizacji tematów badawczych o charakterze centralnym i resortowym w zakładzie filozofii oraz socjologii pojawiły się monografie (między innymi: Zbigniew Kuderowicz, *Filozofia nowożytnej Europy*, PWN, Warszawa 1989; Andrzej Sadowski, *Społeczne problemy wschodniego pogranicza*, Dział Wydawnictw FUW, Białystok 1991; Andrzej Sadowski, *Narody wielkie i małe. Białorusini w Polsce*, Instytut Religioznawstwa UJ, Kraków 1991; Zbigniew Kuderowicz, *Polska Filozofia Pokoju: Historia idei pokoju w kulturze polskiej*, Uniwersytet Warszawski Filia w Białymstoku, Białystok 1991). Uznano, że potrzeby społeczne regionu, dorobek naukowy i osiągnięty stan kadrowy instytutu stwarzają podstawę do wszczęcia starań o uruchomienie kierunku studiów -nauki społeczne (na bazie kadry socjologów, filozofów i politologów). Powołana w 1988 roku Rada Naukowa Instytutu na swoim pierwszym posiedzeniu 15 stycznia 1988 roku pozytywnie zaopiniowała wniosek o uruchomienie magisterskiego dziennego kierunku studiów w zakresie nauk społecznych od 1 października roku akademickiego 1989/90. Niestety decyzja Rady Naukowej nie uzyskała poparcia Senatu Uniwersytetu Warszawskiego z tej racji, że nauki społeczne nie były formalnie uznawanym kierunkiem studiów uniwersyteckich. Studia tego typu w Polsce prowadzono wówczas jedynie w wyższych szkołach pedagogicznych.

W 1991 roku Instytut Nauk Społecznych został przekształcony w Instytut Filozofii i Socjologii oraz w ramach zmian organizacyjnych Filii UW w Białymstoku przyłączony do Wydziału Humanistycznego. W sytuacji samodzielności poszczególnych wydziałów połączenie się Instytutu z Wydziałem Humanistycznym z perspektywy czasu należy ocenić bardzo pozytywnie. Instytut uzyskał możliwość oceny swojej wartości naukowej przez autonomiczną i cenioną w Filii UW Radę Wydziału Humanistycznego. Usytuowanie Instytutu Filozofii i Socjologii w obrębie Wydziału Humanistycznego stworzyło dogodne warunki naukowe i organizacyjne do

starań, a także w najbliższej przyszłości do prowadzenia socjologii jako magisterskiego kierunku studiów.

Już w 1992 roku wystąpiono z wnioskiem o prowadzenie Podyplomowego Studium w zakresie Nauki o Społeczeństwie. Roczne studium prowadzono przez cztery lata, do 1997 roku, uzyskując niezbędne doświadczenia do prowadzenia pełnego toku studiów.

4. Instytut Socjologii jako instytut kierunkowy (od 1997 roku)

Przyjęcie do pracy w 1997 roku na pierwszy etat prof. dr hab. Kazimierza Krzysztofka, prof. dr hab. Włodzimierza Pawluczuka oraz prof. dr hab. Piotra Glińskiego stworzyło realne możliwości wystąpienia o powołanie pięcioletnich magisterskich studiów socjologicznych.

Rada Naukowa Instytutu Filozofii i Socjologii 18 listopada 1996 roku złożyła wniosek o powołanie pięcioletnich stacjonarnych studiów socjologicznych (studia magisterskie) na Wydziale Humanistycznym Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku. Jednakże dopiero usamodzielnienie się Uniwersytetu w Białymstoku w 1997 roku stworzyło realną szansę uzyskania przyzwolenia na otwarcie kierunku socjologia. Ważną rolę miał pozytywny stosunek do inicjatywy Rady Wydziału Humanistycznego, Senatu oraz - co szczególnie pragnę podkreślić - serdeczny stosunek J. M. Rektora Uniwersytetu w Białymstoku prof. dr hab. Adama Jamroza, który nie tylko akceptował zgłoszony wniosek, ale osobiście bardzo konstruktywnie włączył się do procesu tworzenia kierunku socjologia.

W następstwie przyjętej przez Senat Uniwersytetu w Białymstoku uchwały w sprawie powołania socjologii jako magisterskiego kierunku studiów (Uchwała nr 14 z dnia 20 listopada 1997 roku) i zatwierdzonej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, Wydział Humanistyczny uzyskał prawo do uruchomienia studiów magisterskich na kierunku socjologia od roku akademickiego 1998/99.

Wobec tego zaistniała potrzeba organizacyjnego dostosowania się Wydziału w postaci wyłonienia samodzielnego Instytutu celem prowadzenia kierunku studiów socjologicznych.

Rada Naukowa Instytutu Filozofii i Socjologii na posiedzeniu 26 marca 1998 roku przedłożyła wniosek o rozwiązanie dotychczasowego Instytutu oraz powołanie 1 czerwca 1998 roku kierunkowego Instytutu Socjologii oraz Katedry Filozofii na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu w Białymstoku.

Oznaczało to, że usytuowany w obrębie dotychczasowego Instytutu Filozofii i Socjologii zespół socjologów spełnił wymogi formalne (naukowe i organizacyjne) określone w Statucie Uniwersytetu w Białymstoku niezbędne do powołania kierunkowego Instytutu Socjologii.

W Sali Senatu Uniwersytetu w Białymstoku 15 czerwca 1998 roku odbyło się seminarium symbolicznie inaugurujące kierunek socjologiczny na Uniwersytecie w Białymstoku. W trakcie seminarium wygłoszono cztery referaty przybliżające słuchaczom podstawowe zagadnienia związane z powstaniem nowego ośrodka socjologicznego. Pierwszy referat dotyczył tradycji socjologii w Białymstoku (prof. dr hab. Andrzej Sadowski). W trakcie seminarium przedstawiono również referaty dotyczące nauczania socjologii w dzisiejszej Polsce (prof. Władysław Kwaśniewicz), badań opinii publicznej (prof. Antoni Sułek) oraz doświadczeń Australii w zakresie tworzenia społeczeństwa wielokulturowego (prof. Jerzy Smolicz).

W roku akademickim 1998/99 przyjęto pierwszych 67 studentów na socjologię. Od początku studia socjologiczne cieszyły się i cieszą nadal wielkim zainteresowaniem wśród absolwentów szkół średnich Białegostoku i całej północno-wschodniej części Polski. W Instytucie Socjologii 1 października 1999 roku uruchomiono także studia zaoczne przyjmując na I rok studiów 76 studentów. Obecnie łącznie na pierwszym i drugim roku studiów dziennych oraz na pierwszym roku studiów zaocznych studiuje ponad 200 studentów.

Powołanie kierunkowego Instytutu Socjologii, dalszy rozwój naukowy i organizacyjny pozostałych Instytutów Wydziału Humanistycznego oraz inne względy ogólnouczelniane powodowały konieczność podzielenia Wydziału Humanistycznego na dwa wydziały: Filologiczny oraz Historyczno-Socjologiczny. Od 1 września 1999 roku Instytut Socjologii funkcjonuje w strukturze Wydziału Historyczno-Socjologicznego. W końcu 1999 roku z Instytutu Socjologii wyodrębniono Katedrę Politologii, która podobnie jak Katedra Filozofii, pozostała w strukturze Wydziału.

Po odpowiednich przekształceniach nowo powołany Instytut Socjologii (stan na 1 stycznia 2000 roku) składa się z następujących jednostek organizacyjnych:

- Katedra Socjologii Ogólnej - kierownik prof. dr hab. Andrzej Sadowski;
- Katedra Antropologii Kulturowej - kierownik prof. dr hab. Edward Szymański;
- Katedra Religioznawstwa - kierownik prof. dr hab. Włodzimierz Pawluczuk;

- Zakład Komunikacji Społecznej - kierownik dr hab. Kazimierz Krzysztofek, prof. UwB;
- Zakład Socjologii Struktur Społecznych - kierownik dr hab. Wojciech Zaborowski, prof. UwB;
- Zakład Historii Kultur Pogranicza - kierownik dr hab. Antoni Mironowicz, prof. UwB;
- Pracownia Informatyczna (w strukturze organizacyjnej Katedry Socjologii Ogólnej).
- Biblioteka Instytutu Socjologii i Filozofii.

W podstawowej mierze kształcenie w zakresie socjologii prowadzone jest przez pracowników naukowo-dydaktycznych Instytutu Socjologii. Powołanie kierunku socjologia stworzyło warunki do integracji wielu socjologów pracujących także na innych wydziałach Uniwersytetu w Białymstoku.

Instytut Socjologii dysponuje biblioteką wyposażoną w podstawową literaturę niezbędną do prowadzenia kształcenia socjologicznego. Chronicznie natomiast odczuwa brak pomieszczeń oraz wyposażenia niezbędnego do prowadzenia dydaktyki i badań. Selektywnie pracownicy i studenci korzystają z pomieszczeń i wyposażenia naukowo-dydaktycznego byłego Wydziału Humanistycznego. Socjologia jako atrakcyjny i potrzebny regionowi kierunek studiów wymaga dodatkowego zainwestowania, stworzenia jej warunków do normalnego funkcjonowania i rozwoju.

Od początku lat dziewięćdziesiątych w Instytucie ukształtowała się orientacja naukowo-badawcza skierowana na poznanie społeczno-kulturowe wschodniego pogranicza, ekologicznej i samorządowej problematyki skrótowo określanej jako socjologia pogranicza. [*Wschodnie...1995, Polacy...1999*] Uruchomienie kierunku socjologia stwarza lepsze warunki do badań nad szeroko rozumianą problematyką wschodnią (w tym Polonii na Wschodzie) oraz do zatrudnienia profesjonalnej kadry z zakresu socjologii w obrębie relatywnie opóźnionego w rozwoju regionu północno-wschodniej Polski, regionu, którego mieszkańcy muszą być przygotowani do samodzielnego rozwiązywania zadań funkcjonowania i rozwoju.

Zakładam, że obok problematyki z zakresu socjologii pogranicza orientacja badawcza Instytutu Socjologii będzie dotyczyć procesów tworzenia się społeczeństwa wielokulturowego, zaś specjalizacją naukową będzie socjologia ogólna, pogranicza oraz socjologia społeczności lokalnych. Społeczeństwo wielokulturowe jest obecnie wyzwaniem nie tylko dla Europy, ale dla całego cywilizowanego świata społecznego, nie wyklu-

czając Stanów Zjednoczonych. Uwzględniając nasze dotychczasowe doświadczenia, analizując skład zespołu socjologów w Białymstoku, ukształtowaną strukturę organizacyjną Instytutu oraz fascynujący obszar badawczy, pozwalam sobie wyrazić przekonanie, że na ten temat mamy i będziemy mieli wiele do powiedzenia w przyszłości.

Autonomiczną problematyką badawczą w obrębie tematu dotyczącego społeczności lokalnych będzie kształtowanie się enklaw społeczeństwa obywatelskiego w społecznościach lokalnych (prof. dr hab. Piotr Gliński). Badania obejmować będą rozwój sektora pozarządowego w okresie transformacji, jego charakter kulturowy (na przykład, cechy specyficzne związane z charakterem regionu), poziom dojrzałości obywatelskiej, wpływ na inne segmenty i zjawiska społeczne, relacje z innymi podmiotami społecznymi (przede wszystkim samorządem lokalnym, ale także z: administracją państwową, biznesem, mass mediami, środowiskami naukowymi, kościołami).

Nowym tematem badawczym Instytutu, który pojawił się wraz z podjęciem pracy przez prof. dr hab. Kazimierza Krzysztofka jest komunikacja międzykulturowa a tożsamość badana tak w wymiarze narodowym, jak i regionalnym. Badaniom poddany zostanie europejski, narodowy i regionalny wymiar komunikacji. Przedmiotem zainteresowań badawczych będą nowoczesne techniki komunikacyjne, *public relations* oraz, w perspektywie, społeczeństwo informacyjne.

Na podstawie dotychczasowych wyników badawczych nad wschodnim pograniczem oraz doświadczeń w zakresie sterowania zróżnicowaniem kulturowym w województwie białostockim oraz w kontekście wstąpienia Polski do NATO, w Instytucie Socjologii Uniwersytetu w Białymstoku przygotowujący jest nowy temat badawczy *Multikulturalizm i pogranicze w perspektywie procesów integracji i globalizacji – casus polskiego wschodniego pogranicza* (prof. prof. K. Krzysztofek, A. Sadowski).

W Instytucie ukształtował się także nurt badań nad historią i kulturą świata muzułmańskiego [Szymański 1994]. Przedmiotem badań jest w szczególności religijność arabska, wielkie postacie kultury Islamu.

Wraz z powrotem do Uniwersytetu w Białymstoku prof. dr hab. Włodzimierza Pawluczuka, wybitnego znawcy kulturowej problematyki Wschodu, oraz powołaniem w 1999 roku Katedry Religioznawstwa rozwiną się badania nad tendencjami przemian współczesnej religijności ze szczególnym uwzględnieniem tendencji ekumenicznych w wymiarze lokalnym. Badaniom poddane będą także nowe ruchy religijne w społeczeństwach postkomunistycznych (Ukraina, Białoruś) jako kontynuacja dotychczasowej

problematyki badawczej [Pawluczuk 1998]. 29 września 1999 roku w Instytucie Socjologii powołano Zakład Historii Kultur Pogranicza, kierowany przez prof. dr hab. Antoniego Mironowicza. W związku z tym Instytut Socjologii uzyskał szersze możliwości prowadzenia badań o charakterze interdyscyplinarnym nad wschodnim pograniczem. Podstawowym tematem badawczym Zakładu jest kultura religijna mieszkańców pogranicza, analizowana szczególnie w perspektywie dwudziestego wieku. Obok kultury religijnej, przedmiotem zainteresowań badawczych Zakładu jest złożony proces kształtowania się współczesnej świadomości narodowej w Europie Wschodniej (prof. dr hab. Teresa Chynczewska-Hennel).

Od 1992 roku w Instytucie Socjologii wydawany jest rocznik *Pogranicze. Studia Społeczne*. Dotychczas (od 1992 do 2000 roku) ukazało się dziewięć numerów. Od 1998 roku Zakład Religioznawstwa wydaje czasopismo „Nowy Wiek”.

Powołanie kierunku socjologia jest w skali Uczelni poszerzeniem oferty kształcenia uniwersyteckiego o jeden z przedmiotów społecznych, co w naszym przekonaniu w sposób znaczący dopełnia pożądaną strukturę kształcenia akademickiego. Powołanie kierunku socjologia przyczyni się także do utrwalenia specjalizacji naukowo-badawczej Uczelni w postaci dalszego podejmowania badań nad szeroko rozumianą problematyką wschodnią, ze szczególnym uwzględnieniem pogranicza wschodniego, a więc jest ważne w procesie dalszego kształtowania się oblicza naukowego Uniwersytetu w Białymstoku.

5. Kierunki rozwoju Instytutu Socjologii

Może to wydawać się dyskusyjne, ale - moim zdaniem - podstawową barierą dalszego rozwoju Instytutu Socjologii są bardzo ograniczone zasoby lokalowe. Obecnie Instytut dysponuje lokalami o powierzchni ogółem około 300 m². Docelowo potrzebna będzie powierzchnia około 900 m². Oddanie do użytku „przybudówki” (około 500 m²) do budynku przy ulicy Liniarskiego 4 i zagospodarowanie jej przez Instytut Socjologii w zasadniczym stopniu złagodzi nasze potrzeby w tym zakresie.

W zakresie rozwoju naukowego w Instytucie będą czynione starania, aby w trakcie 2000 roku spełnić warunki naukowe do nadawania stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie socjologii.

Konieczne jest jeszcze powołanie trzech nowych zakładów socjologicznych, niezbędnych do prowadzenia pełnego akademickiego kształcenia w zakresie socjologii: zakładu historii myśli społecznej, zakładu metodo-

logii badań społecznych oraz zakładu dotyczącego socjologii rozwoju regionalnego lub socjologii organizacji i zarządzania. Zostaną one powołane wraz z zatrudnieniem nowych profesorów socjologii.

Ważnym zadaniem socjologii jest prowadzenie pracy organicznej w zakresie zainteresowania socjologią mieszkańców miasta i regionu, kształtowanie świadomości społecznej w kierunku rozwijania potrzeb badań socjologicznych jako ważnego składnika procesu podejmowania wszelkich decyzji dotyczących społeczeństwa lub jego części. W tym celu konieczne jest powołanie specjalistycznego ośrodka badawczego o charakterze socjologicznym, który stworzy bardziej dogodne warunki do prowadzenia zgodnie z wymogami współczesności badań socjologicznych o charakterze teoretycznym, eksperytnym, wdrożeniowym, aby w ten sposób uzasadnić potrzebę socjologii w zakresie rozwiązywania konkretnych zagadnień praktycznych, aby wykazać jej wszechstronną użyteczność w praktyce życia społecznego. Prawdopodobnie będzie nim Białostocki Ośrodek Badań i Inicjatyw Społecznych („BOBIS”).

Zakładamy, że perspektywistycznym celem Instytutu będzie rozwijanie autonomicznej problematyki badawczej związanej ze wschodnim pograniczem oraz skierowanej na poznanie krajów i społeczeństw wschodnich., aby po latach można było mówić o szkole socjologicznej na Uniwersytecie w Białymstoku. Celem zaś naukowo-organizacyjnym jest wejście w trwałą strukturę badań i kształcenia o charakterze międzynarodowym. Celem naukowym i jednocześnie organizacyjnym w ramach Uniwersytetu jest i pozostanie dalsza integracja naukowo-badawcza i organizacyjna w obrębie nowo utworzonego Wydziału Historyczno-Socjologicznego.

LITERATURA

- Szymański Edward, 1994, *Tradycje i legendy ludów Afryki Północnej*, Nomos, Kraków.
- Szacki, J. 1971, *Tradycje. Przegląd problematyki*, PWN, Warszawa.
- Wschodnie pogranicze w perspektywie socjologicznej, 1995, Andrzej Sadowski (red.), Wydawnictwo Ekonomika i Środowisko, Białystok.
- Polacy na pograniczach w perspektywie porównawczej, 1999 (red.) Andrzej Sadowski w: *Pogranicze. Studia Społeczne*, Numer Specjalny, t. 8, Białystok.
- Włodzimierz Pawluczuk, 1998, *Ukraina. Polityka i mistyka*, Nomos, Kraków.